

Π. Παυλόπουλος: Πάπας Φραγκίσκος: Το τέλος της κοσμικής εποχής για το Βατικανό;

/ [Επικαιρότητα](#)

Μιλώντας για την αυτοβιογραφία του [Πάπα Φραγκίσκου](#), σε εκδήλωση που οργάνωσαν την Πέμπτη 20 Μαρτίου 2025 στην Αθήνα οι εκδόσεις Gutenberg, ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ κ. [Προκόπιος Παυλόπουλος](#) επεσήμανε, μεταξύ άλλων, και τα εξής:

«Πρόλογος

Η αυτοβιογραφία του Πάπα Φραγκίσκου, την οποία εξέδωσαν στα ελληνικά (πρώτη έκδοση στα ιταλικά, από τον εκδοτικό οίκο Mondadori LibriS.p.A., Milano, 2025) οι εκδόσεις Gutenberg –αυτό δε και μόνο συνιστά μian αναμφισβήτητη εκδοτική επιτυχία, αν μάλιστα αναλογισθεί κανείς ότι πρόκειται για την πρώτη, ιστορικώς, αυτοβιογραφία Πάπα- και η οποία φέρει τον τίτλο «Ελπίδα», συντίθεται από ένα οιονεί ιδανικό πλέγμα *credokai confessio*που εκδηλώνεται δημοσίως, κατά κάποιο δε τρόπο *urbietorbi*. Και για την ακρίβεια πλέγμα ενός πιστεύω και μιας εξομολόγησης, μέσω των οποίων ο Πάπας Φραγκίσκος θέτει, υπερβαίνοντας για πρώτη φορά πολλά και κρίσιμα για το Βατικανό παπικά εσκαμμένα, τον εαυτό του και τα πεπραγμένα του σε δημόσια θέα και αξιολόγηση με ένα διπλό στόχο. Από την μια πλευρά να απευθυνθεί στο ποίμνιό του και, από την άλλη πλευρά, να κριθεί από αυτό –και όχι μόνο ίσως- εν ζωή, ως ο εκκλησιαστικός ταγός του πολυπληθέστερου Δόγματος της Χριστιανοσύνης, της Καθολικής Εκκλησίας. Όμως η επισταμένη ανάγνωση της «Ελπίδας» μάλλον αποκαλύπτει και μian άλλη, μύχια, ανάγκη, γιατί όχι δε και φιλοδοξία, του Πάπα Φραγκίσκου, πάντα μακριά από τις σειρήνες της ευτελούς ματαιοδοξίας: Ήτοι την ανάγκη και φιλοδοξία να επικοινωνήσει δημοσίως, ως επικεφαλής του Καθολικισμού, τόσο με τους πιστούς των άλλων Χριστιανικών Δογμάτων υπό το πνεύμα της Χριστιανοσύνης, όσο και –εδώ δε προκαλείται ένα ευπρόσδεκτο ξάφνιασμα- με μέλη των άλλων Θρησκειών ανά τον Κόσμο. Άρα με κάθε άνθρωπο ένοικο του Πλανήτη μας, ξεπερνώντας έτσι τα κάθε είδους σύνορα που αιώνες τώρα χώριζαν –και χωρίζουν εν μέρει ακόμη- το Βατικανό από τον υπόλοιπο κόσμο.

I. Η πολυσύνθετη πνευματική πορεία του Πάπα Φραγκίσκου

Δύσκολα θα μπορούσε να φαντασθεί κανείς ότι το παιδί εκείνο που γεννήθηκε, την 17^η Δεκεμβρίου 1936, στην λαϊκή συνοικία Φλόρες του Μπουένος Άιρες, από οικογένεια ιταλών μεταναστών, ο κατά κόσμονΧόρχε Μάριο Μπεργκόλιο, θα έφθανε, την 13^η Μαΐου του 2013, στον θρόνο και θώκο του Επισκόπου Ρώμης, ως ο 266^{ος} Πάπας της Καθολικής Εκκλησίας.

A. Το πνευματικό υπόβαθρο

Οι ίδιες οι αρχικές σπουδές του, κατ' εξοχήν στα πεδία της Χημείας και της Φιλοσοφίας, προοιωνίζονταν μian άλλη πορεία ζωής, με πρόδηλα ταναγεννησιακάχαρακτηριστικά της επιστημονικής πολυμέρειας και

πολυπρισματικότητας.

1. Όμως η μεγάλη στροφή στην ζωή του Χόρχε Μάριο Μπεργκόλιο, πραγματικός σταθμός στην μετέπειτα εκκλησιαστική του κατεύθυνση και πορεία, συντελέσθηκε το 1969, όταν χειροτονήθηκε ιερέας της Καθολικής Εκκλησίας.

α) Το επέκεινα εκκλησιαστικό *cursushonorum* του μελλοντικού Πάπα Φραγκίσκου ήταν εντυπωσιακό: Έπαρχος των Ιησουιτών της Αργεντινής, το 1973, Βοηθός Επίσκοπος, το 1992, Αρχιεπίσκοπος του Μπουένος Άιρες, το 1998 και, εν τέλει, Καρδινάλιος της Καθολικής Εκκλησίας, το 2001, δώδεκα χρόνια πριν την σημαδιακή 13^η Μαΐου, όταν το Παπικό Κονκλάβιο τον εξέλεξε, κατά τ' ανωτέρω, νέο Επίσκοπο Ρώμης.

β) Μέσα από μίαν αφοπλιστική, κυριολεκτικώς, απλότητα σκέψεων ο Πάπας Φραγκίσκος αποκαλύπτει, ταυτοχρόνως, αφενός τα θεμελιώδη πνευματικά του εφόδια. Και, αφετέρου, τον τρόπο, με τον οποίο αντιλήφθηκε δι' αυτών ευθύς εξ αρχής τον προσανατολισμό της εν γένει εκκλησιαστικής του διαδρομής. Αυτά τα εφόδια και αυτός ο προσανατολισμός μαρτυρούν αψευδώς περί των βασικών αντηρίδων, επί των οποίων θεμελίωσε το δικό του πλήρες σύστημα θρησκευτικών πεποιθήσεων, ως μέλος του Καθολικισμού και ως λειτουργός στην ιεραρχία της Καθολικής Εκκλησίας.

2. Από τα δεδομένα της αυτοβιογραφίας του Πάπα Φραγκίσκου ο αναγνώστης και μελετητής της μπορεί να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τρεις είναι οι κατά τα προεκτεθέντα βασικές αντηρίδες:

α) Η πρώτη από αυτές είναι η Ελευθερία, ως στάση ζωής του ανθρώπου για την κατά τον προορισμό του υπεράσπιση της αξίας του και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του, δηλαδή για την κατάκτηση του ορίου της εικόνας και της ομοίωσης του Δημιουργού του. Κατά την ουσία της Χριστιανικής Διδασκαλίας, ο Χριστιανός μόνον ελεύθερος μπορεί να πορευθεί στα μονοπάτια της Χριστιανοσύνης για την αναζήτηση της Αλήθειας. Περισσότερο δε για τον εκκλησιαστικό ταγό της Χριστιανοσύνης, πάντα κατά τον Πάπα Φραγκίσκο, «το Άγιο Πνεύμα» -ο οιονεί φυσικός καθοδηγητής στα βήματά του- «είναι ελευθερία». Με απλές λέξεις κατά το πνεύμα της Χριστιανοσύνης ο πραγματικός Χριστιανός, και ιδίως ο εκκλησιαστικός ταγός, αυτοκαθορίζεται διά του Αγίου Πνεύματος, και ουδέποτε ετεροκαθορίζεται υπό συνθήκες καταναγκασμού ή ακόμη και απλού συμβιβασμού. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι θέσεις του Πάπα Φραγκίσκου για την Ελευθερία και την Αλήθεια αναρμονίζονται, στο ακέραιο, με την ευαγγελική

περικοπή στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο (8:32): «Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς».

β) Η δεύτερη αντηρίδα, σύμφυτη και συμπληρωματική της πρώτης, είναι η βαθιά και ειλικρινής ενσυναίσθηση της σχετικότητας και της προσκαιρότητας των εγκοσμίων, ως αυθεντικώς εκφραστική της μεν θεώρησης και επίγνωσης της ζωής ως βίου, της δε θνητότητας ως νομοτελειακής κατάληξης της επί γης πορείας του ανθρώπου. Και τούτο διότι:

β1) Στο πλαίσιο της Χριστιανικής Διδασκαλίας κάθε ψευδαίσθηση επί γης αιωνιότητας είναι επιμέρους σύνδρομο της εωσφορικής αλαζονείας, δοθέντος ότι μια τέτοια αιωνιότητα νοείται μόνο μετά θάνατο και μόνον ως επιβράβευση των κατά Χριστόν έργων του ενάρετου Χριστιανού. Ο στίχος του Δαμασκηνού από την νεκρώσιμη ακολουθία, «*ποῖα δόξα ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος;*», το πιστοποιεί ευκρινώς.

β2) Δίδυμη αδελφή της προμνημονευόμενης ενσυναίσθησης της σχετικότητας και της προσκαιρότητας των εγκοσμίων είναι η σύμφωνη προς αυτή ενσυναίσθηση της αμφιβολίας και του τέλους των βεβαιιοτήτων. Χαρακτηριστική προς αυτή την κατεύθυνση είναι η ρήση του Πάπα Φραγκίσκου «*ν' αφήνουμε χώρο στην αμφιβολία*», όπως και εκείνη «*αν ο άνθρωπος λέει με βεβαιότητα ότι έχει συναντήσει τον Θεό, δεν μας τα λέει καλά*». Ρήσεις οι οποίες οδηγούν στα έγκατα της Χριστιανοσύνης. Κατ' επέκταση, σύμφωνα με τα δεδομένα της Χριστιανικής Διδασκαλίας και πέρα και έξω από τα κάθε είδους δόγματα, φθάνουμε στην Αλήθεια όχι μέσα από τον θερισμό των βεβαιιοτήτων, δεδομένου μάλιστα ότι αυτές είναι ούτως ή άλλως δύσκολο να ανθίσουν και να καρπίσουν. Αλλά, όλως αντιθέτως, μέσα από την σπορά αμφιβολιών, όμως πάντα με οδηγό από την μια πλευρά την πίστη και από την άλλη πλευρά την ελπίδα. Σε κάθε περίπτωση η κατάκτηση της Αλήθειας είναι μέγεθος οριακό, όπως δείχνει και η εκκωφαντική σιωπή του Ναζωραίου στο ερώτημα του Ποντίου Πιλάτου (Κατά Ιωάννην, 18:38): «*Τί ἐστὶν ἀλήθεια;*».

3. Και η τρίτη, κορωνίδα των δύο προηγούμενων, αντηρίδα είναι η ευθεία και αδιαμφισβήτητη σύνδεση της μοίρας καθενός με εκείνη του πλησίον, μέσα από μια έκρηξη άφατης και ανυπόκριτης αγάπης που γεννά την ελπίδα. Κατά τον Πάπα Φραγκίσκο «*η ελπίδα γεννιέται όταν υπάρχει το “εμείς”; Όχι, έχει ήδη γεννηθεί με το “εσύ”.* Όταν υπάρξει το “εμείς” αρχίζει μια επανάσταση».

Και λίγο πιο κάτω διευκρινίζει σε ποια επανάσταση κυρίως αναφέρεται. Πρόκειται για «μια επανάσταση στοργής». Επιπλέον, μόνο μια τέτοια «εκπαίδευση στην αδελφικότητα και σε μια χειροπιαστή αλληλεγγύη μπορεί να ξεπεράσει την “κουλτούρα των αποβλήτων”». Μια κουλτούρα «που δεν αφαιρεί μόνο την τροφή και τα αγαθά, αλλά πρώτα από όλα τους ανθρώπους που περιθωριοποιούνται από τεχνοοικονομικά συστήματα». Πρόκειται για τα συστήματα εκείνα «στο κέντρο των οποίων, ακόμα και χωρίς να το αντιλαμβανόμαστε, συχνά δεν υπάρχει πια ο άνθρωπος, αλλά τα προϊόντα του».

B. Οδεύοντας προς μια Κοινωνία Προσώπων

Αυτό το πνευματικό υπόβαθρο του Πάπα Φραγκίσκου, όπως αναδεικνύεται μέσα από την αυτοβιογραφία του, αποκαλύπτει και το τι είναι εκείνο το οποίο, κατά την δική του αντίληψη, διέπει και συνθέτει την πεμπτουσία της Χριστιανοσύνης -στην μέγιστη γενικότητά της- σε ό,τι αφορά την μέσω της κοινωνικής συνύπαρξης καταξίωση του ανθρώπου ως εικόνας και ομοίωσης του Δημιουργού του.

1. Η προμνημονευόμενη καταξίωση του ανθρώπου μέσω της αγαστής κοινωνικής συνύπαρξης δεν μπορεί να ολοκληρωθεί και να ευοδωθεί κατά την Χριστιανική Διδασκαλία παρά μόνο μέσω μιας πραγματικής Κοινωνίας Προσώπων.

α) Και τούτο, διότι ο Χριστιανισμός και η Διδασκαλία του στην βάση των Ευαγγελίων δεν αρκούνται σε μιαν απλή κοινωνική συνύπαρξη, όσο και αν αυτή είναι απολύτως σύμφωνη με τα προβλεπόμενα από τους κανόνες δικαίου οι οποίοι ρυθμίζουν κανονιστικώς τις κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις. Πολύ πέραν αυτού, στοχεύουν στο να οργανώσουν μια πραγματική Κοινωνία Προσώπων. Σε τέτοιο μάλιστα βαθμό, ώστε αν χρειασθεί ακόμη και να υπερακοντίσουν, ενόψει των βασικών αρχών της Χριστιανικής Διδασκαλίας, τα κελεύσματα του Νόμου, πάντοτε βεβαίως προς την κατεύθυνση ενίσχυσής τους κατά τον γνήσιο λόγο θέσπισής του και τον επέκεινα θεσμικό προορισμό του.

β) Όχι όμως και εις βάρος του Νόμου, ήτοι κατά παραβίασή του -πλην ακραίων και εξαιρετικών περιπτώσεων, όπου η κρατική νομική επιταγή αντιτίθεται στον σκληρό πυρήνα του Ανθρωπισμού και, άρα, υπερβαίνει κάθε όριο οιασδήποτε στοιχειώδους δημοκρατικής του νομιμοποίησης- αφού στο πεδίο της Χριστιανικής Διδασκαλίας ισχύει πάντοτε η προτροπή του Χριστού (Κατά Ματθαίον, 22:21): «Ἄ πόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ Θεῷ».

2. Συνθέτοντας τις θέσεις του Πάπα Φραγκίσκου για μια Κοινωνία Προσώπων

υπό το πρίσμα της Χριστιανικής Διδασκαλίας, πρέπει να δεχθούμε και ότι οι θέσεις αυτές συγκλίνουν προς την κατεύθυνση της παραδοχής του ως προς το ποια είναι τα βασικά συστατικά στοιχεία, τα οποία διαμορφώνουν τον αξιακό πυρήνα της. Και τα στοιχεία αυτά της Κοινωνίας Προσώπων κατά την Χριστιανική Διδασκαλία, υπό την κατά τα Ευαγγέλια αυθεντική εκδοχή της, είναι τα εξής:

α) Πρώτον, ο Ανθρωπισμός, ως αρχή η οποία αποτελεί πραγματικό θεμέλιο για την κοινωνική συνύπαρξη και προοιωνίζεται, οιονεί εκ φύσεως, τις αρχές της Αλληλεγγύης και της Δικαιοσύνης.

α1) Ο Ανθρωπισμός, με τα στοιχεία που του προσέθεσε η Χριστιανική Διδασκαλία, συνίσταται στο ότι ο άνθρωπος, ως αυτοτελής προσωπικότητα με την δική του αξία, βρίσκεται στο επίκεντρο της οργάνωσης αλλά και του προορισμού κάθε συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου αλλά και ολόκληρης της Ανθρωπότητας. Όχι όμως ο άνθρωπος ως μονάδα, αλλά ο άνθρωπος ως μέλος ενός ευρύτατου κοινωνικού συνόλου, το οποίο υπερβαίνει έτσι κάθε είδους σύνορα, ακόμη και τα κρατικά. Ενός κοινωνικού συνόλου το οποίο ξεπερνά, κατά πολύ, τα όρια της αρχετυπικής απλής συνύπαρξης -όσο και αν αυτή είναι στις μέρες μας αρκούτως θεσμικώς θωρακισμένη- προκειμένου να διαμορφώσει πραγματική Κοινωνία Προσώπων.

α2) Πρέπει, βεβαίως, να διευκρινισθεί ότι αυτή η συλλογική θεώρηση του ανθρώπου ουδόλως θίγει την ατομική του υπόσταση και την πρωταρχική σημασία της για την υπεράσπιση της αξίας του και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Όλως αντιθέτως, είναι αυτός ο ευεργετικός ατομισμός -όταν δεν εμποδίζει ούτε, πολύ περισσότερο, αποτρέπει τον άνθρωπο να λειτουργήσει και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου- που μπορεί να υπηρετήσει, υπό τις ως άνω προϋποθέσεις, ιδίως την αρχή της Αλληλεγγύης.

β) Δεύτερον, η Αλληλεγγύη. Ως αρχή η οποία καθιερώνει τον κυριότερο συνεκτικό δεσμό μεταξύ των μελών του κοινωνικού συνόλου και, ταυτοχρόνως, εγγυάται την συνοχή της κοινωνικής συνύπαρξης, δηλαδή την κοινωνική συνοχή υφ' όλες της τις εκφάνσεις. Η κατά την Χριστιανική Διδασκαλία Κοινωνία Προσώπων καθίσταται εφικτή, ως ουσιώδης μετεξέλιξη της απλής κοινωνικής συνύπαρξης, κυρίως μέσω της κατά την Ευαγγελική και την Πατερική Διδασκαλία Αλληλεγγύης, η οποία διαδραματίζει τον ρόλο του συνδετικού κρίκου μεταξύ των μελών του κοινωνικού συνόλου, κατά την λογική της ρήσης: «*Ὁσὺμισεῖς, ἐτέρωμῆποιήσης*». Και, ακόμη περισσότερο, της ρήσης: «*Ἀγάπατόν πλησίον σου ὥσσεαυτόν*».

γ) Τρίτον, η Ειρήνη, ως αρχή η οποία εγγυάται υπέρ της Κοινωνίας Προσώπων -άρα

υπέρ του κοινωνικού συνόλου- την αρμονική συνύπαρξη, απαραίτητη για την παραγωγική κοινωνική συνδημιουργία.

γ1) Κατά την Χριστιανική Διδασκαλία, η πραγμάτωση των επιταγών του Ανθρωπισμού και της Αλληλεγγύης, υπό την προεκτεθείσα έννοιά τους, προϋποθέτει, ανυπερθέτως, την Ειρήνη. Και μάλιστα όχι μόνον ως πρωταρχική επιδίωξη αλλά και ως ενδιάθετη στάση ζωής. Με την έννοια ότι η εκ μέρους του ανθρώπου οικειοθελής τήρηση της συμπεριφοράς εκείνης, η οποία ανταποκρίνεται στα παραγγέλματα της Ειρήνης, τον οδηγεί στα όρια του τελικού προορισμού του, ήτοι στην ομοίωση προς τον Δημιουργό του.

γ2) Αυτή την πτυχή της Χριστιανικής Διδασκαλίας αποδίδει, με εξόχως δωρικό τρόπο, ο Μακαρισμός του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου (5:9): «*Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, ότι αυτοί υιοί Θεού κληθήσονται*». Ιδίως όμως στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο (16:33) η Ειρήνη περιγράφεται, από τον ίδιο τον Χριστό στην εκεί ομιλία του προς τους Μαθητές του, ως καρπός της πνευματικής επικοινωνίας και ένωσής τους μαζί του. Άρα, κατά προέκταση της ρήσης αυτής στο διαχρονικό πλαίσιο της Χριστιανικής Διδασκαλίας εν γένει, και ως καρπός επικοινωνίας και ένωσης των ανθρώπων μεταξύ τους: «*Λελάληκαὺμῖνταῦταῖναἐνέμοιεῖρήνηνἔχητε*» (16:33).

δ) Και, τέταρτον, η Δικαιοσύνη. Η κατά την Χριστιανική Διδασκαλία Δικαιοσύνη υπερβαίνει το κανονιστικώς δέον.

δ1) Και μετατρέπεται σε καθημερινή συμπεριφορά, την οποία ο άνθρωπος οφείλει να τηρεί πέρα και έξω από την θεσμική υποχρέωση που του επιβάλλει η κείμενη νομοθεσία. Επανέρχομαι λοιπόν, κατ' ανάγκη, στην σημασία της Δικαιοσύνης εντός του πλαισίου της Χριστιανικής Διδασκαλίας: Η Πέμπτη Ωδή (*Προσευχή Ησαΐου του Προφήτου*, 26:9), που από την Παλαιά Διαθήκη ενσωματώθηκε στην Καινή Διαθήκη και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Χριστιανικής Διδασκαλίας, αποδίδει, με άκρως αντιπροσωπευτικό τρόπο, αυτή την έννοια της αρχής της Δικαιοσύνης: «*Δικαιοσύνην μάθετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς*».

δ2) Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η διατύπωση αυτή ενέχει τέτοια γενικότητα, ώστε η αντίστοιχη προτροπή να απευθύνεται όχι μόνο στους ασκούντες, αμέσως ή εμμέσως, μιας μορφής κρατική εξουσία. Αλλά και σε όλα τα μέλη του οικείου κοινωνικού συνόλου, έτσι ώστε οι ασθενέστεροι να προστατεύονται από την αυθαιρεσία του αδίκου *erga omnes*. Συνδυαζόμενη δε, όπως είναι ευνόητο, με την αρχή της Αλληλεγγύης, η Δικαιοσύνη, πάντα κατά την Χριστιανική Διδασκαλία, με στήριγμα και την αναλογική Ισότητα οδηγεί στην διαμόρφωση της αρχής της Κοινωνικής Δικαιοσύνης μέσω της ίσης μεταχείρισης ουσιαστικώς όμοιων

καταστάσεων και της άνισης μεταχείρισης ουσιωδώς ανόμοιων καταστάσεων. Με την πρόσθετη προϋπόθεση ότι στην περίπτωση της άνισης μεταχείρισης ουσιωδώς ανόμοιων καταστάσεων η ουσιαστική πραγμάτωση της Κοινωνικής Δικαιοσύνης επιβάλλει και την ισότητα στην αφετηρία δια της διασφάλισης ισότητας ευκαιριών.

II.Ο Πάπας Φραγκίσκος «οιακοστρόφος» νέας πορείας για το Κράτος της Πόλης του Βατικανού;

Οι σκέψεις και θέσεις του Πάπα Φραγκίσκου, οι οποίες αναδύονται ευκρινώς μέσα από την αυτοβιογραφία του -και μάλιστα ακόμη και από τον τίτλο της που σηματοδοτεί την ελπίδα για κάτι σαφώς νέο και πολλά υποσχόμενο στην πορεία του Καθολικισμού εν γένει- καταδεικνύουν ότι για τον 266^ο Ποντίφηκα της Καθολικής Εκκλησίας προέχει, και δη στα όρια του υπερχειλούς, η πνευματικότητα σε ό,τι αφορά την πορεία της στην σύγχρονη ταραγμένη εποχή μας. Άλλωστε, σε μια συμβολική κίνηση προσήλωσης σε αυτή την νέα πραγματικότητα -προσήλωσης που δείχνει επιπροσθέτως μια κοινή εκκλησιαστική προσέγγιση, προσαρμοσμένη πολύ περισσότερο στο αυθεντικό πνεύμα της Χριστιανικής Διδασκαλίας- αμέσως μόλις εξελέγη ο Πάπας Φραγκίσκος έσπευσε να κρατήσει μόνο τον τίτλο του Επισκόπου Ρώμης. Και κάπως έτσι το Βατικανό άρχισε να απομακρύνεται, αν όχι και να αποξενώνεται, από τα παραδοσιακά κοσμικά στοιχεία και χαρακτηριστικά της έκπαλαι σύνθετης κρατικοεκκλησιαστικής του οντότητας.

A. Προς την κοσμική συρρίκνωση του Κράτους της Πόλης του Βατικανού;

Αν η τάση αυτή συνεχισθεί και στην εποχή των διαδόχων του Πάπα Φραγκίσκου, εφόσον βεβαίως και εκείνοι βαδίσουν πάνω στα ίδια πνευματικά χνάρια, τότε είναι προφανές πως η Καθολική Εκκλησία θα έχει αρχίσει να απογαλακτίζεται από τις οιονεί κλασικές κοσμικές αντηρίδες, πάνω στις οποίες στηρίχθηκε η οικοδόμηση του Κράτους της Πόλης του Βατικανού, διαγράφοντας μετέπειτα ιστορικούς μαιάνδρους διακυμάνσεων στο αστερισμό της αντίστοιχης διακύμανσης της επιρροής των υπολειμμάτων του Παποκαιοσαρισμού.

1. Συγκεκριμένα, ο Παποκαιοσαρισμός υπήρξε ένα σκοτεινό και άκρως παρακμιακό πνευματικώς σύμπτωμα του Μεσαίωνα, όταν ο Πάπας, ως επικεφαλής της Καθολικής Εκκλησίας και μπροστά στην «πρόκληση» εξασθενημένων και βαθύτατα διχασμένων κοσμικών ηγετών -κατ' εξοχήν Βασιλέων ή και Φεουδαρχών- θέλησε να συγκεντρώσει, εκτός της θρησκευτικής και εκκλησιαστικής του ηγεσίας, και εκείνη της κοσμικής εξουσίας. Κύριος, και ουσιαστικώς άνευ ορίων, εκφραστής του Παποκαιοσαρισμού υπήρξε ο Πάπας Ιννοκέντιος Γ' (1161-1216). Ας μην

ξεχνάμε ότι ήταν εκείνος ο οποίος οργάνωσε την Δ΄ Σταυροφορία (1202-1204), που κατέληξε και στην στυγνή κατάκτηση και στην βάρβαρη λεηλασία της πρωτεύουσας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, της Κωνσταντινούπολης. Από τις οποίες η Βασιλεύουσα ουδέποτε συνήλθε ουσιαστικώς, έως την τελική πτώση της το 1453.

2. Είναι γνωστό ότι ο μετέπειτα Καισαροπαπισμός ήταν το κύριο σύμπτωμα της αντίδρασης της κοσμικής εξουσίας στην επέλαση του Παποκαισαρισμού.

α) Για την ακρίβεια, και οπωσδήποτε άκρως συνοπτικώς, ο Καισαροπαπισμός εξαπλώθηκε ιδίως κατά την περίοδο του 14^{ου}, του 15^{ου} και του 16^{ου} αιώνα. Και σήμανε την περίοδο, κατά την οποία η κοσμική διακυβέρνηση -ήτοι ο Βασιλιάς, και κατά κύριο λόγο ο Αυτοκράτορας- επιχείρησε να ποδηγετήσει, στην κυριολεξία, την θρησκευτική αλλά και πνευματική εξουσία της Καθολικής Εκκλησίας. Μάλιστα στην πιο προωθημένη μορφή του ο Καισαροπαπισμός ανέπτυξε το σύστημα, δια του οποίου ο πολιτειακός και πολιτικός φορέας της κοσμικής διακυβέρνησης διεκδίκησε και εν τέλει άσκησε εν πολλοίς και τον ρόλο του πραγματικού επικεφαλής της Καθολικής Εκκλησίας.

β) Η σύγκρουση αυτή μεταξύ του Πάπα και της Καθολικής Εκκλησίας από την μια πλευρά και της κοσμικής εξουσίας από την άλλη έληξε, κατά κάποιο τρόπο, μέσω ενός συμβιβασμού τήρησης προσχημάτων σε ό,τι αφορά το κύρος του Ποντίφηκα, την 11^η Φεβρουαρίου 1929, επί φασιστικής περιόδου στην Ιταλία. Ήταν τότε που με την Συνθήκη του Λατερανού ιδρύθηκε το Κράτος της Πόλης του Βατικανού, ως υβριδικός φορέας στο πλαίσιο του οποίου τον καταδήλως προέχοντα θρησκευτικό και πνευματικό ρόλο του Πάπα και Επισκόπου Ρώμης συμπληρώνει, κατά κάποιο τρόπο, η προσθήκη μιας σαφώς περιορισμένης κοσμικής εξουσίας εντός των ορίων του Κράτους της Πόλης του Βατικανού. Όπως καθίσταται προφανές, από τον πάλαι ποτέ Παποκαισαρισμό «*statrosapristina nomine, nominanudatenemus*», για να αναφερθούμε στο «*De Contemptu Mundi*» του βενεδικτίνου μοναχού του 12^{ου} αιώνα Bernard de Cluny, και στο «*Όνομα του Ρόδου*» του Ουμπέρτο Έκο (1980).

1. Β. Η πνευματική και θρησκευτική παρακαταθήκη του Πάπα Φραγκίσκου στους διαδόχους του

Από την ίδια την αυτοβιογραφία του Πάπα Φραγκίσκου συνάγεται, όποια και αν είναι η ανάγνωσή της, ότι στα χρόνια της ποντιφηκικής του θητείας κατάφερε να διαγνώσει με καιρίως αποφασιστικό τρόπο το πόσο τα όποια υπολείμματα του Παποκαισαρισμού όχι μόνο δεν τονώνουν αλλά, όλως αντιθέτως, υπονομεύουν το κύρος της Καθολικής Εκκλησίας. Προεχόντως δε στην εποχή μας, κατά την οποία παρατηρείται μια ραγδαία αποδυνάμωση θεμελιωδών αρχών και αξιών αυτού τούτου του Πολιτισμού μας, και κατά κύριο λόγο των αρχών και αξιών που

συνθέτουν τον πυλώνα του Ανθρωπισμού.

1. Ειδικότερα, για τον Πάπα Φραγκίσκο και κατά τα εμμέσως πλην σαφώς εκτιθέμενα σχετικώς στην αυτοβιογραφία του, η Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία, ως πολιτειακό και πολιτικό θεσμικό οικοδόμημα το οποίο είναι προορισμένο να εγγυάται την Ελευθερία και τα Θεμελιώδη Δικαιώματα του Ανθρώπου, εδράζεται πρωτίστως επί της αρχής της Λαϊκής Κυριαρχίας.

α) Αρχής, η οποία αυτονοήτως αποκλείει την ανάμιξη στην πολιτική διακυβέρνηση κάθε φορέα, ο οποίος δεν είναι θωρακισμένος με την κατά το οικείο Σύνταγμα δημοκρατική νομιμοποίηση, άρα και της Εκκλησίας, της κάθε Εκκλησίας, όσο και αν είναι το πλήθος των πιστών της. Από την άλλη πλευρά ο Πάπας Φραγκίσκος έχει κατανοήσει το πόσο η αγαστή, πλην όμως στο μέτρο των αρμοδιοτήτων καθενός, συμπόρευση της Εκκλησίας με τους φορείς που διασφαλίζουν και την ως άνω διακυβέρνηση υπό όρους Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας αποβαίνει προς όφελος της ίδιας της Εκκλησίας, φυσικά τηρουμένης της προαναφερόμενης ρήσης του Ευαγγελίου «*ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι*». Την συμπόρευση αυτή διευκολύνει το γεγονός ότι η Χριστιανική Διδασκαλία -άρα και η Εκκλησία η οποία βασίζεται σε αυτήν- συναντά καίριας σημασίας αρχές της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας. Βεβαίως στο μέτρο που η μεν Αντιπροσώπευση αφορά τον Αντιπρόσωπο του Θεού επί γης, η δε Ελευθερία αφορά ιδίως την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και της ελεύθερης άσκησης των δικαιωμάτων ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.

β) Συμπερασματικώς, για τον Πάπα Φραγκίσκο η Εκκλησία -επομένως και η Καθολική Εκκλησία- επιτελεί το έργο της και καταξιώνεται κοινωνικώς όταν, αποφεύγοντας κάθε διαγκωνισμό με την κοσμική εξουσία, υπερασπίζεται επιπλέον και την Δημοκρατική Αρχή καθώς και την Ελευθερία ως πεμπτουσία της ακώλυτης άσκησης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Δοθέντος ότι δι' αυτού του τρόπου, και κατ' εξοχήν δια της ακώλυτης άσκησης της Θρησκευτικής Ελευθερίας, η Καθολική Εκκλησία μπορεί να εμπνεύσει καθένα σε ό,τι αφορά την αυθεντικότητα του θρησκευτικού ρόλου της ως πεδίου κοινωνικής προσφοράς, ανεξάρτητα από το αν πιστεύει κάποιος ή όχι. Και αυτή η έμπνευση έχει τόσο μεγαλύτερη σημασία για την Εκκλησία γενικότερα, όσο η σύγχρονη κοσμική εξουσία, στα περισσότερα Κράτη του Πλανήτη, δεν έχει αρθεί στο ύψος των περιστάσεων τόσο ως προς την εμπέδωση της Αλληλεγγύης και της Δικαιοσύνης όσο και ως προς την εδραίωση ενός πραγματικού Κοινωνικού Κράτους Δικαίου. Κοινωνικού Κράτους Δικαίου ικανού να αντιμετωπίσει τον μεγαλύτερο σύγχρονο κίνδυνο για την κοινωνική συνοχή, δηλαδή τον κίνδυνο των κραυγαλέων ανισοτήτων και της εξ αυτών οιονεί ενδημικής επικράτησης της φτώχειας και της εξαθλίωσης.

2. Περαιτέρω, ως ασυμβίβαστος πολέμιος κάθε μορφής προσηλυτισμού ο Πάπας Φραγκίσκος δεν διεκδικεί κανένα «αλάθητο», ούτε δικό του ούτε για την Καθολική Εκκλησία και, πολύ περισσότερο, κανένα «πρωτείο», δογματικό ή άλλο, εντός της Χριστιανοσύνης εν γένει.

α) Τούτο σημαίνει, κατ' επέκταση, και ότι έτσι ο Καθολικισμός δεν αντιδικεί ούτε ανοίγει χαρακώματα σε σχέση και με τα άλλα Δόγματα και τις άλλες Ομολογίες στο πεδίο της Χριστιανοσύνης, και πριν απ' όλα με την Ορθοδοξία και με τον Προτεσταντισμό. Γεγονός το οποίο προδήλως διευκολύνει την ενότητα όλων των μελών του Σώματος της Χριστιανοσύνης καθιστώντας, μεταξύ άλλων, την Χριστιανική Διδασκαλία όχι επιβεβλημένη γνώση και *conditiosinequanon* για την σωτηρία του Ανθρώπου. Αλλά δείκτη πορείας για την σωτηρία του αυτή, ο οποίος υιοθετείται στην πράξη κατ' ελεύθερη, απολύτως, επιλογή.

β) Μπορεί, λοιπόν, να αμφισβητήσει κανείς ότι δι' αυτού του πλαισίου σκέψης είναι εφικτό να βρεθεί ένας κοινός τόπος για την του Χριστού Εκκλησία ώστε, υπό συνθήκες ενότητας και σύμπνοιας μέσω ενός γόνιμου και ειλικρινούς διαλόγου υπό όρους ισοτιμίας, να πρωτοστατήσει και στην αποστολή υπεράσπισης των θεμελιωδών αρχών και αξιών του Ανθρωπισμού, όταν αυτές συντρίβονται σήμερα ανάμεσα στις μυλόπετρες της «επικυριαρχίας» του «οικονομικού» επί του «θεσμικού» παγκοσμίως;

Επίλογος

Η εποχή του Πάπα Φραγκίσκου θα μείνει, σε κάθε περίπτωση, στην εκκλησιαστική ιστορία ως η περίοδος, κατά την οποία το Κράτος της Πόλης του Βατικανού τείνει να αφήσει οριστικά πίσω του κάθε κληρονομιά που του παρέδωσαν τόσο οι σκοτεινοί και στείροι πνευματικώς αιώνες του Παποκαϊσαρισμού, όσο και ο αντίστοιχης χρονικής διάρκειας καταναγκασμός του Καισαροπαπισμού. Υπ' αυτή την έννοια η κοσμική εξουσία φαίνεται να αποχωρεί από το Βατικανό δίχως να αφήνει ίχνος από μια πρότερη διαδρομή, κατά την οποία οι κοσμικές ματαιοδοξίες πλήγωσαν βαριά το Σώμα της Καθολικής Εκκλησίας. Αρκεί βεβαίως οι διάδοχοι του Πάπα Φραγκίσκου να μην διακόψουν στο μέλλον την συνέχεια της δικής του πνευματικής και θρησκευτικής παρακαταθήκης. Τότε θα μπορούμε να πούμε και ότι στον επισκέπτη του Κράτους της Πόλης του Βατικανού θα απομένουν, ως εμβληματικό αποτύπωμα μνήμης, όχι τα παπικά δώματα ή οι ευσταλείς φρουροί τους, αλλά σχεδόν αποκλειστικώς το πνευματικό μεγαλείο της Βασιλικής του Αγίου Πέτρου και η λυτρωτική αύρα του Παρεκκλησίου της Καπέλα Σιξτίνα, με την απaráμιλλη τέχνη του Μιχαήλ Αγγέλου χαραγμένη ανεξίτηλα στην οροφή του και στον τοίχο του βωμού.»